

تدوینگران طرح: سرکار خانم ملیحه تابعی

همچنان که قبلاً اشاره شد نشریات دانشجویی آیین تمام نمای اندیشه‌ها و تشویش‌های دانشجویان و یکی از عرصه‌های مهم حضور و مشارکت دانشجویان می‌باشند که اهمیت آنها به عنوان تریبون زنده جامعه دانشجویی بر کسی پوشیده نیست. نشریات دانشجویی به عنوان زبان ناطق دانشجویان و بستر اصلی طرح و پیگیری مطالبات فعالیت دانشجویی می‌تواند واگویه‌کننده پرسش‌ها، شبهات و دغدغه‌های مختلف دانشجویان باشد، و با استخراج شبهات و پرسش‌های دانشجویان و همچنین تحلیل محتوی کیفی آثار چاپ شده در نشریات دانشجویی می‌توان نمای جامه‌شناسانه در حوزه‌های مختلف دینی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و ... از تراوش‌های ذهنی و کارکردهای عملی دانشجویان به عنوان بخشی تأثیرگذار از فعالیت‌های اجتماعی مهر و موم‌های اخیر به دست آورد.

بررسی نشریات دانشجویی، روشی دقیق، صحیح و کم هزینه برای شناخت و ارزیابی وضعیت موجود دانشگاه‌ها و برنامه، گرایش، رویکرد و مقاصد اشخاص حقیقی و حقوقی فعال دانشجویی و میزان اثر پذیری از احزاب و گروه‌های خارج از دانشگاه و تأثیر گذاری بر آن احزاب و گروه‌ها می‌باشد. بنابراین دستیابی به این شناخت، برای تصمیم سازان و تصمیم گیران آموزش عالی کشور، مهم و لازم خواهد بود و این پژوهش باهدف دستیابی به این شناخت و فهم صحیح اجرا خواهد شد. از این رو این پژوهش با در نظر داشتن این وظیفه خطیر، درصدد فهم محتوای نشریات دانشجویی دانشگاه فردوسی که در سال ۱۳۹۶ چاپ شده‌اند می‌باشد. از این رو سعی بر آن شد با توجه به محدودی‌های زمانی و مالی، و همچنین با توجه به وقایع و اتفاقات اثرگذار سال ۹۶، حوزه‌ها و مفاهیم مورد نظر شناسایی و سپس لایه‌ها و ابعاد این مفاهیم واکاوی و مورد بررسی قرار بگیرد.

در بخش اول یافته‌ها که بیشتر مربوط به شناسنامه نشریات بود به تحلیل کمی و آماری در دو بُعد **شاخص‌های نشریه محور** (با مفاهیمی چون نام نشریه، نوع مجوز، فراوانی چاپ، قطع نشریات، تعداد صفحات، کیفیت نشریات، گرایش سیاسی، وابستگی نشریه به تشکل‌ها، زمینه فعالیت نشریات) و **شاخص‌های نویسنده محور** (با مفاهیمی چون جنسیت مدیر مسوول، جنسیت نویسندگان، نوع نویسندگان، رشته تحصیلی نویسندگان، تعداد اعضای هیأت تحریریه) پرداخته شد. این یافته‌ها به ارائه شمای کلی نشریات و وضعیت صوری و کمی آنها کمک می‌کند. در ادامه جهت تحلیل محتوای کیفی مطالب و تصاویر مندرج در نشریات، طبق مفاهیم مورد توافق با مدیر فرهنگی و فعالیت‌های داوطلبانه دو شاخص کلی استخراج گردید. **شاخص فرهنگی و اجتماعی** با مفاهیمی چون مباحث هویتی، مباحث جنسیتی، آزادی بیان، تهاجم فرهنگی، محیط زیست، فضای مجازی، مطالبات دانشجویی و تربیت جنسی کودکان مورد بررسی قرار گرفت.

در این بین مباحث جنسیتی با آمار قابل توجهی از تأکید و تکرار در ابعاد مختلف روبرو است. تأکید بر مفهوم جنسیت و نابرابری‌های آن به عنوان یکی از شاخص‌ترین مفاهیم مندرج در نشریات، چه از سوی نویسندگان زن، چه از سوی نویسندگان مرد، چه در نشریات مخصوص زنان و چه در دیگر نشریات نشانی بر اهمیت این موضوع و مطالبه عمومی قشر دانشجو پیرامون پیگیری و رفع موارد مربوط به زنان است. اتفاقاتی مانند معضلات مربوط به دوچرخه‌سواری دختران دانشجو، دختران خیابان انقلاب و حجاب اجباری، روز زن و ... محملی برای بیان مجدد مطالبات جنسیتی دانشجویان از دانشگاه و جامعه بود.

بعد از آن بحث محیط زیست و بحران‌های معطوف به آن، همراه با تأکید بر سیاست‌گذاری‌های غلط و مدیریت صحیح این حوزه دغدغه دانشجویان بوده است. مطالبات دانشجویان در عرصه فرهنگی و اجتماعی چه از دولت و چه از محیط دانشگاه به عنوان سومین مبحث مورد اهمیت نشریات شناسایی گردید.

شاخص اقتصادی و سیاسی با مفاهیمی چون نقد به دولت/ حمایت از عملکرد دولت، عدالت و نابرابری، مباحث اقتصادی، انتخابات، سیاست خارجی و حصر سیاسی شناسایی شد.

در این بین بحث انتخابات و ملزومات آن، با بیشترین تأکید و تکرار در همه نشریات در مرتبه اول این شاخص قرار گرفت. اهمیت این موضوع در جامعه نیز همیشه همراه با انعکاس فعالیت‌های خاص فرهنگی و اجتماعی بوده است و به تبع، در دانشگاه این موضوع با تأکید و اهمیت خاصی پیگیری و رصد می‌شود. دعوت به شرکت در انتخابات- عدم تحریم انتخابات- به عنوان یک مبحث اساسی و مهم در نشریات دانشجویی با گرایش‌های سیاسی متفاوت و حساس نمودن آحاد جامعه جهت شرکت در این واقعه بسیار مهم و اساسی تلقی شده است. از آنجایی که یکی از کارکردهای نشریات دانشجویی تبلیغ به منظور نشر دانش و آگاهی‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و نشر ارزش‌ها و سجایای اخلاقی است، در این راستا نشریات دانشجویی به ساخت‌های سیاسی و گرایش‌های جناحی خود در این برهه از زمان، درصدد تبلیغ نامزد منتخب خود از طریق نشریات بودند.

نقد به دولت و یا حمایت از عملکرد آن نیز تحت تأثیر انتخابات بود. انتخابات بهانه‌ای برای مرور اقدامات دولت و حمایت و نقد به آن بود. به همین سبب این مفهوم در شاخص اقتصادی و سیاسی از نظر تکرار و اهمیت در مرتبه دوم قرار گرفت.

مبحث سیاست خارجی اعم از موضوع توافق هسته‌ای و یا رابطه با آمریکا نیز به دلیل روی کار آمدن رییس جمهور جدید آمریکا و اقدامات وی، بارها مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

کاربست یافته‌های پژوهشی یکی از مفاهیم بسیار مهم در مدیریت پژوهشی است و بی‌توجهی به آن موجب بی‌ثمر ماندن تلاش‌های پژوهشی می‌شود. در واقع می‌توان گفت که مهمترین هدف از انجام تحقیقات، استفاده از یافته‌های تحقیقاتی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری است. لذا عدم استفاده از یافته‌های پژوهشی به نوعی به منزله اتلاف منابع صرف شده برای این گونه تحقیقات خواهد بود. برخی از یافته‌ها قابلیت کاربرد مستقیم دارند و برخی دیگر را صرفاً می‌توان اشاعه داد و امیدوار بود که موجب افزایش دانش و مهارت و تغییر نگرش مخاطبان و تأثیرگذاری از یافته‌ها در تصمیم‌گیری‌های آن‌ها خواهد شد. به طور کلی بین یافته‌ها و موارد دیگری محل تأمل است که از آنجایی که در قالب شاخص‌های مورد بررسی نمی‌گنجد به صورت کلی به آن اشاره می‌شود:

۱. از جمله مهمترین قابلیت‌های ایجاد شده در مدیریت فرهنگی دانشگاه فردوسی مشهد وجود نشریات مختص به گروه‌ها و سلايق مختلف است. از جمله این موارد می‌توان به نشریه هم پرسه (نشریه اساتید دانشگاه)؛ نشریه گیومه (مختص خانه نشریات)؛ نشریات ایران دخت، حوا و زن روز (نشریات مربوط به زنان)؛ نشریات النصر، الزملاء، بین‌الملل، هفت (به زبان فرانسه، انگلیسی، روسی و عربی)، نشریات علمی- تخصصی مانند تاریخ پژوهی متعلق به انجمن علمی گروه تاریخ. وجود سیاست تنوع‌پروری و چندجانبه‌نگری در نشریات یکی از نکات قابل بررسی و تأمل است. از طرف دیگر وجود نشریات متفاوت و گوناگون به اسامی مختلف، و همچنین نظم در چاپ این نشریات این نوید را می‌دهد که میزان مشارکت و فعالیت دانشجویان در قالب نشریات بسیار زیاد و مفید فایده است.

۲. وجود نشریات تخصصی قوی به تناسب رشته‌ها و انجمن‌های علمی یکی دیگر از امتیازات نشریات دانشگاه فردوسی است. این نشریات هدفمندانه و مطابق با علم روز در راستای رشته تخصصی خود پیش می‌روند و نیازهای دانشجویان را درباره رشته مورد نظر مطرح می‌کنند. از جمله می‌توان به نشریاتی مانند ارغنون، آوای فطرت، سیاست‌نامه، افق، نگرش جغرافیایی، جامعه پژوهی و ... اشاره نمود.

۳. نشریات با زمینه فعالیت فرهنگی- سیاسی و اجتماعی محملی برای تبادل نظرات و عقاید دانشجویان هستند. برای افزایش آگاهی روز جامعه حمایت از این نوع نشریات- چه از نظر مالی و چه روانی- استعداد‌های بالقوه دانشجویان و میزان بروز و ظهور عقاید و نظرات آنها را درباره سائل روز بالفعل می‌سازد، لذا حمایت بیشتر مادی و معنوی از این نشریات پیشنهاد می‌گردد. به عنوان مثال نشریه وقایع اتفاقیه نشریه‌ای

است پخته با قلم‌های روان و دلنشین که در آن به تمامی مسائل روز جامعه در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، ادبی، فرهنگی و هنری پرداخته می‌شود. وجود شاهد مثال‌هایی از این نشریه در تمامی شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی سیاسی و اقتصادی این پژوهش تأیید این مدعا است که کیفیت چاپ بهتری را می‌طلبد.

۴. تعداد نشریه‌ها با قدمت و سبکه طولانی و همچنین تیراژ قابل توجه بسیار کم است. از آنجایی که بالا بودن تیراژ یک نشریه و سایقه چاپ آن می‌تواند یکی از ملاک‌های اصالت و پرطرفدار بودن- و البته شاید هم توجه خاص به آن نشریه- آن داشته باشد، وجود تعداد کمی از این نشریات قابل رصد و پیگیری است. نشریاتی مانند آئینه، گفتمان، تاریخ پژوهی، سلام و وقایع با داشتن شماره چاپ بالای ۷۰ از جمله این موارد است.

۵. بین مدیر مسوول، سردبیر، صاحب امتیاز و همچنین هیأت تحریریه در هر نشریه تفاوت وجود دارد، به عبارتی مدیر مسوول نشریه نمی‌تواند صاحب امتیاز و یا سردبیر همان نشریه باشد. این موضوع بر گسترده دایره حضور دانشجویان افزوده و میزان مشارکت آن‌ها را افزایش می‌دهد.

۶. یکی از مهم‌ترین نکات قابل تأمل و قابل تأکید مشارکت دختران در چهارچوب نشریات است. آمارهای مورد بررسی نشان از مشارکت ۴۹ درصدی دانشجویان دختر در نویسندگی مقالات دارد که افزایش این مشارکت کاملاً واضح است. لازم به یادآوری است همانطور که در بخش شناسنامه نشریات نشان داده شد، غلبه تعداد زنان در قالب هیأت تحریریه نیز گواه بر افزایش مشارکت این بخش از جامعه است. در کنار این موضوع می‌توان به افزایش مشارکت اساتید به عنوان نویسندگان مقالات نشریات نیز اشاره نمود. همچنین حجم بالای مطالب چاپ شده ابتدا در مقطع کارشناسی، سپس دوره دکتری و در مرتبه سوم مخصوص اساتید هیأت علمی دانشگاه است.

۷. فضای طنز در نشریات به طرز محسوسی کم رنگ است، از آنجایی که یکی دیگر از کارکردهای نشریات، پر کردن اوقات فراغت و کمک به توسعه فرهنگی و رشد اجتماعی جامعه است می‌توان در قالب طنز به مسائل متعدد پرداخت تا علاوه بر توسعه فرهنگی و اجتماعی، زنگ تفریحی برای دانشجویان نیز ایجاد نمود. توجه بیشتر به طنز در محیط رسمی و کاملاً علمی دانشگاه خالی از فایده نیست.

۸. یکی از مواردی که باید به آن توجه ویژه شود وجود مقالات و مطالب سریالی در نشریات است. زنجیره‌نویسی و چاپ مطالب سریالی نشانی از رویکرد آینده‌نگر و قلم توانای دانشجویان در مباحث مورد نظر دارد. بیشترین این مقالات سریالی را می‌توان با موضوع زنان و همچنین دیگر آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی مشاهده نمود. نمونه‌های متعدد این مقالات بیشتر در نشریاتی با گرایش اصلاح‌طلبی انعکاس یافته است.

۹. برخی از نشریات با وجود داشتن محتوای بسیار دقیق و جذاب، از نظر ظاهر و کیفیت چاپ در وضعیت مطلوبی نیستند که اینک با همین وضعیت نظم در چاپ را حفظ کرده‌اند و مطالب بسیار قابل قبول و جذابی را چاپ کرده‌اند که در هنگام مطالعه آن‌ها می‌توان روح کاملاً علمی و تحقیقی و آگاه دانشجویان را حس کرد و داوری کرد که از نظر مضمون در رده بسیار بالایی قرار دارند. همچنین برخی از تشکل‌های خاص تنها با هدف به دست آوردن رأی برای شرکت در انتخابات اعضاء دانشجویی کمیته ناظر بر نشریات، اقدام به دریافت مجوز و انتشار تنها یک شماره کرده‌اند که نمونه‌های آن را در نشریاتی مانند انصار و جهاد می‌توان مشاهده کرد.

۱۰. یکی از نکات ضعف در نشریات دادن مجوزهای متعدد به یک تشکل و یا انجمن علمی است. مطالعه نشریات این موضوع را روشن ساخت که یکی از دلایل ضعف برخی نشریات می‌تواند تعدد آن در یک تشکل باشد. عدم وجود خلاقیت، ابداع تازه در این دست از نشریات و

محتوای ضعیف و گاهاً مشابه و یکسان از جمله این موارد است. لذا پیشنهاد می‌گردد محدودیت‌هایی را در اعطاء جواز چاپ نشریه برای هر شکل و یا نهاد در نظر گرفته شود تا شاهد این گونه کیفیت‌های ضعیف و ناتوانی نباشیم.

۱۱. یکی از نکات قابل توجه و تأمل، گرایش دانشجویان به روایت‌های مختلف تاریخی در هر موضوع با داشتن رویکرد انتقادی و نقد فراروایت‌های تاریخی است. در بسیاری از نشریات و در موضوعات متنوعی این رویکرد قابل بررسی و رصد است. به عنوان مثال در مباحث جنسیتی به عنوان مهم‌ترین شاخص استخراج یافته، توسل به روایت‌های تاریخی این موضوع چه در تاریخ ایران و چه تاریخ جهانی بخش مهمی از مطالب را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین در موارد دیگری مانند انتخابات، مباحث زیست محیطی، تربیت جنسی کودکان و ... می‌توان این رویکرد و نگاه را دید.

۱۲. توجه به آسیب‌های اجتماعی و بررسی رویکردهای انسانی، اخلاقی و حقوقی موضوع دیگری است که در نشریات می‌توان به آن اشاره نمود. مباحثی مانند مشکلات زلزله زدگان، کودک‌همسری، همسرآزاری و ... بخش قابل توجهی از حجم نشریات را به خود اختصاص داده است. چاپ ویژه نامه‌ای با موضوع اعدام در ملاً عام و همچنین ویژه‌نامه خودکشی در ایران نیز نشان بر این مدعا است.

۱۳. نقد به دولت و عملکرد آن به بارزترین شکل ممکن چه در محتوای مطالب و چه در تصاویر و عکس‌های چاپ شده قابل رصد و توجه است. ارزیابی انتقادانه اقدامات دولت به بهانه‌ها و در ابعاد مختلف چه در نشریات دانشجویی با گرایش‌های سیاسی متفاوت و چه در نشریات مستقل نشانی از آزادی بیان و باز شدن فضای نقد است.

موضوع: نقد به دولت و عملکرد آن، نشریه وقایع اتفاقیه شماره ۴۴

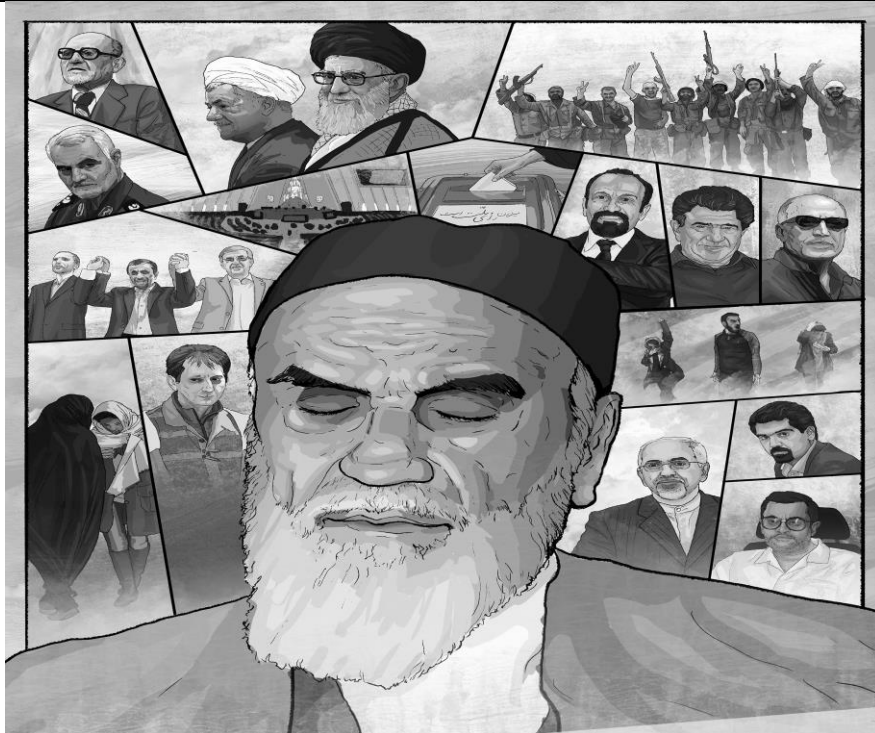
۱۴. انتخاب تصاویر مرتبط با موضوعات مورد بحث و بررسی یکی از مهم‌ترین یافته‌های بدست آمده در این پژوهش است. تقریباً نزدیک به ۸۰ درصد نشریات از تصاویر بسیار آگاهانه و قابل تأمل جهت چاپ جلد استفاده می‌کنند. انتخاب و یا خلق این تصاویر به گونه‌ای است که زمان قابل تأملی خواننده را درگیر فهم موضوع و خلاقیت ارائه شده می‌سازد.

موضوع: فتنه سال ۱۳۸۸، نشریه بیداری شماره ۴۹

موضوع: تسخیر لانه جاسوسی، نشریه جامعه پویا شماره ۶۵

موضوع: نقد به دولت و عملکرد آن، نشریه وقایع اتفاقیه شماره ۴۳

بحران
چهل سالگی
از نهضت تا نظام
صفحه ۸

موضوع: بازخوانی انقلاب در آستانه ۴۰ سالگی، نشریه مکت شماره ۴۲

۱۵. به طور کلی نشریات محملی برای تبادل نظرات و عقاید، ارائه مطالبات و خواسته‌ها، نقدها و حمایت‌های دانشجویان از جامعه، کمک‌ها و راهنمایی‌های آن‌ها به اقشار دیگر و ... را بازتاب می‌دهد. یکی از نکاتی که به صورت ضمنی می‌توان به آن اشاره نمود وجود نشریات با محتوا و

اثرگذاری ناچیز است. بخش قابل توجهی از مطالب مندرج در این نشریات به جای آن که تولید خود نشریه باشد برگرفته از سایر منابع و مجاری اطلاعاتی و به ویژه منابع اینترنتی هست که صحت این مطالب نیز جای بحث و تأمل دارد. دوم این که، به دلیل نگاه اتمیستی و ذره‌گرایانه این دسته از دانشجویان و ضعف در آشنایی با مسائل و موضوعات ملی در ابعاد گوناگون، اغلب به جای نگاه چند جانبه‌گرا، تلفیقی، کل‌گرا و ادغامی و قرار دادن مسائل و موضوعات محلی در بطن موضوعات ملی، دچار نوعی محلی‌گرایی و محلی‌نگری گردیده و دانسته یا ندانسته با برجسته ساختن مسائل محلی نوعی نگاه تقابلی نسبت به موضوعات ملی و عام را ترویج و تقویت نموده‌اند. بنابراین توصیه می‌شود علاوه بر برگزاری کارگاه‌های تخصصی در حوزه‌های روزنامه‌نگاری، تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی؛ از اساتید علوم انسانی به عنوان مشاور و استاد راهنمای نشریات، با حفظ استقلال در جهت‌گیری‌های فکری و عملی نشریات، استفاده شود.